

Numele proiectului: Rețeaua pentru educație religioasă inovativă
educație pentru diversitatea religioasă (IRENE)

Proiect nr: 2020-1-RO01-KA204-080071

Proiectul IRENE este finatat de Uniunea Europeană în cadrul programului Erasmus+.

Continutul acestui material nu reprezintă poziția oficială a Uniunii Europene. Autorii
acestei prezentări sunt singurii responsabili pentru informațiile furnizate prin intermediul acesteia.

Funded by
the European Union

Educatia teologică din Bulgaria în timpul evului mediu

SVETO RIBOLOFF (UNIVERSITATEA DIN SOFIA "St. Kliment Ohridski")

1. Influenta Bizantului

- ▶ Bulgaria a adoptat creștinismul de la Biserica Constantinopolului, în secolul al 9-lea; istoria educației sale a început în paralel cu adoptarea creștinismului de către nobilii bulgari.
- ▶ Sinteza ciudată dintre tradiția culturală elenistică și cultura instituțională a Romei latine a produs ceea ce numim acum Bizan.
- ▶ De obicei, în școlile particulare sau municipale, cineva a început cu gramatica, a trecut prin retorică și și-a terminat studiile cu filosofia.
- ▶ Educația teologică are loc în școlile bisericesti sau mănăstirești sub îndrumarea călugărilor care îndeplinesc această sarcină din ordinul episcopului sau al starețului mănăstirii.
- ▶ Corespondența printului Boris-Mihail cu patriarhul Fotie și cu papa Nicolae I.

2. În timpul Primului Regat Bulgar

- ▶ "Epoca de aur" a literaturii bulgare medievale (9-11 c.).
- ▶ Traduceri ale tradiției liturgice a Constantinopolului la autori precum Theodore Studite (759-826), Clement Studite (secolul al IX-lea) și Iosif Imnograful (813-886), puternic influențate de imnografiile Țărilor Sfinte precum Cosma de Maiuma (sec. 7- sec. 8), Ioan din Damasc (sec 7-sec 8), Andrei din Creta (675-740) și Teofan cel Însemnat (778-845).
- ▶ Părți ale sinaxaristilor *bizantini* – viețile pe scurt folosite în liturghie.
- ▶ Viețile sfinților: Sf. Antonie, Sf. Pancratie al Tavromeniei, Viata Sf. Ioan Gură de Aur de George al Alexandriei, Viețile Sf. Nifon al Constantiei, Sf. Sava cel Consacrat, Sf. Teodor al Edesei, Sf. Teodor Studitul și Sf. Pavel al Tebei. Fragmente din viața Sfintei Teodora din Alexandria și a Sf Xenofon au fost păstrate în viața Sf Codrat și a Sf Tecla.

- ▶ Proza retorică este reprezentată de omiliile festive traduse ale lui Ioan Gură de Aur, Grigorie de Nazianz și Vasile din Cezareea. La acestea s-au adăugat ulterior traduceri ale operelor lui Grigorie de Nyssa, Ioan Damaschin și Patriarhul Gherman al Constantinopolului.
- ▶ Sfântul Andrei din Creta a fost prezentat într-o traducere a celor trei omilii ale sale despre Adormirea Maicii Domnului, făcute de Clement din Ohrida. Textul slavon a fost prescurtat, editat și adaptat. Atanasie al Alexandriei a prezentat cele patru discursuri *împotriva arienilor*.
- ▶ Efreem Sirul a fost, de asemenea, tradus, dar dintr-o versiune a scrierilor sale care a circulat în Bizan.
- ▶ Ioan Exarhul – *Hexaemeron* și *Cerurile*.
- ▶ *Patru dialoguri ale lui Cezar*.
- ▶ *Extras din Cartea Legilor și Țărilor*, atribuită lui Bardaisan din Edesa.
- ▶ Colectia Hrisostomica (*Zlatostruy*), compusă din fragmente compilate de Ioan Gură de Aur, precum și *Evangelhia* Învățăturii lui Constantin de Preslav, compusă din fragmente din scrierile interpretative ale lui Ioan Gură de Aur și Chiril al Alexandriei.

-
- ▶ Singura lucrare din secolul al IX-lea, tradusă în această perioadă de dezvoltare a literaturii bulgare vechi, a fost *Omilia din Duminica Floriilor* a Patriarhului Fotie.
  - ▶ Începând cu secolul al IX-lea, *omiliile catehetice* ale lui Chiril din Ierusalim au fost citite public în Bulgaria.
  - ▶ Textele crezului creștin cu sau fără comentarii au circulat și în Primul Imperiu Bulgar, dar cel mai faimos comentariu asupra Crezului a fost tradus din greacă și a fost o lucrare a lui Michael Syncellus din ^{sec} al IX-lea. La fel a fost colecția *Întrebări și Răspunsuri - Interpretarea Parabolelor Evanghelice*, care a fost cunoscută în două traduceri timpurii, și a reprezentat o compilatie a scrierilor lui Atanasie al Alexandriei și Ioan Gură de Aur.
  - ▶ Cartea cunoscută sub numele de *Aranjamentul Cuvintelor Sacre*, care datează din acea epocă timpurie și a fost atribuită lui Vasile din Cezareea, Grigorie de Nazianz și Ioan Teologul.
  - ▶ În secolul al X-lea ^{au} fost traduse în scopuri educationale părți din cartea bizantină *Fiziologul*.
  - ▶ În primul regat bulgar, 7 colecții au fost traduse din Patericul sau Părinții deșertului.

3. În timpul celui de-al doilea regat bulgar

- ▶ În 1018, după războaie lungi între Bizanț și Regatul Bulgar, împăratul Vasile al II-lea a intrat în cele din urmă în noua capitală a Bulgariei Ohrid și a reanexat teritoriile bulgare la Imperiul Bizantin. Cei din aristocrație care au supraviețuit au fost duși la Constantinopol. Astfel, Primul Imperiu Bulgar a luat sfârșit. În 1185, după capturarea Salonicului de către cruciați și începutul conflictelor interne în Constantinopol, doi nobili militari bizantini de origine bulgară – Assen și Petru au declarat independența domeniilor lor față de Bizanț în nordul Bulgariei de astăzi.
- ▶ Comunitățile monahale ale mănăstirii Kelifarevo de lângă capitala Tyrnovo, mănăstirile din jurul Sofiei, mănăstirea Rila, mănăstirea Bachkovo, mănăstirea Paroria din Tracia.
- ▶ Eftimie, patriarh de Tirnovo, Grigore Tamblak, Constantin Kostenechki și mulți alții.

-
- ▶ Scrieri traduse ale lui Symeon Seth si Michael Psellus.
  - ▶ "Simpozion" al lui Methodius din Olympus.
  - ▶ *Corpus Dionysiacum/ Areopagiticum.*

4. În epoca otomană

- ▶ În timpul erei otomane, alfabetizarea teologică din Bulgaria în limba slavonă a scăzut treptat, desi nu a fost uitată.
- ▶ Patriarhia din Tyrnovo a fost abolită în 1404, odată cu moartea Patriarhului Eftimie, care a fost exilat de autoritățile otomane la Mănăstirea Bachkovo în 1393, când capitala Tyrnovo a fost capturată.
- ▶ În general, autoritățile otomane erau neîncrezătoare față de educația creștină în orice limbă, astfel încât putine școli creștine au rămas în funcțiune în cadrul imperiului până în secolul al XIX-lea.

Concluzie:

- ▶ Din puținele informații pe care le avem despre educația teologică din Bulgaria în Evul Mediu, este clar că urmează sistemul educațional bizantin, bazat pe patru grade de învățământ – 1) γραμματική, 2) συγκύκλιος παιδεία și 3) πητορική, în cele din urmă – 4) φιλοσοφία, adică științele și cele patru arte: φριθμητική, γεωμετρία, μουσική, σστονομία.
- ▶ **Educatia teologică** în domeniul dreptului canonic, al liturgiei, al studiilor biblice și al Părinților Bisericii este o formare cu aspecte practice foarte accentuate. Teologia a fost studiată ca o practică spirituală superioară, care, cu toate acestea, în timp, a devenit mai independentă de formarea clasică anterioară. În Bulgaria, vedem exact acest lucru – educație pur creștină, căreia îi lipsește vechea propedeutică clasică. Dialogurile teologice complexe și disputele lipseau din programa școlară și în ea erau incluse mai multe scrieri de bază cu caracter catehetic și practic. În ansamblu, exemplele de texte traduse din greacă atât în primul, cât și în al doilea regat bulgar între secolele al IX-lea și al XIV-lea au avut mai degrabă o valoare misionară și nu le putem considera literatură teologică complexă și sofisticată.